

JELENBEN GYÓGYÍTANI

Jegyzetek a salgótarjáni színházi évad végén

1. Bizonyos művészeti ágak képviselői előszeretettel hangoztatták: őket bizony nem érdekli, miként vélekedik műveikről a közönség; az értéke vetett saját hitük számít, melyet majd az utókor fog igazolni.

De kívül igazolják magukat Thália szolgálói? *Sztanyiszlavszkij* aligha számíthatott a jövő jóindulatú megértésére, amikor a moszkvai Művész Színházban színpadra állította *Csebov* Sirályát. S ugyanígy delibábót kergetett volna *Sarah Bernhardt*, ha elhitei magával, akármilyenek láthatja a közönség a Hamlet címszerepében, nem számít, mert majd az utókor... Nem, a színházi rendező és a színész munkája eredendően és lényegileg jelen idejű – talán éppen ezért felelősebb alkotómunka is. Egyben a kritikus számára bizonytalanabbul megítélhető, nehezebben szolgál általánosítható érvényű tapasztalatokkal, mint más művészeti ág.

2. A salgótarjáni József Attila Megyei Művelődési Központ az 1982/83-as évad három bérleti sorozatában kilenc darabot kínált a közönségnek. Az „anyaszínháznak” számító szolnoki Szigligeti Színházról négyet: *A kazetát*; a *Várj, amíg sötét lesz-t*, a *Vonó Ignácot* és *Az ügynök balálát*; a szintén „hazajáró” debreceni Csokonai Színházról kettőt: a *Traviatát* és a *Nabuccót*; a Vidám Színpadtól, a békéscsabai Jókai Színházról és a Népszínházról egyet-egyet; a *Bubust*, a *Szép volt fiúk!*-at és az *Elveszett parádicsomot*.

Tetszetős kínálat. Van benne vígjáték, krimi, színmű, dráma, opera:

olyan szerzőktől, mint *Vaszary Gábor*, *Végh Antal*, *Fejes Endre*, *Sarkadi Imre*, *Artbur Miller*, *Verdi* ... Csak az nem világos teljesen, miféle helyi műsorpolitikai rendezőelv sorolta egymáshoz az egyes darabokat. Némi töprengés után arra a következtetésre jutottam, hogy az egyén és a közönség dialektikus kapcsolatát, a mindenkori érvényesülés gondolatát nevezhetem meg központi rokonító elvnek. Bár mégsem tartom mind-egyik darabra érvényesnek, vannak amelyek – például a *Bubus* – kilóg-
nak a sorból. Sokkal inkább arra kell gondolnom, hogy a legfőbb célkitűzésnek a szórakoztatást tekintsem – amely során esetenként tartalmi mélységek meghódításával kacérkodnak a produkciók létrehozói.

Ezt az elképzelést valósítják meg tehát a salgótarjáni bérletes sorozatok. Dicséretesen úgy, hogy a megszo-
kott három színház mellett a végrehajtásba újabbakat is bekapcsolnak; a Vidám Színpadot és a Jókai Színházat. Azzal a feltétlen előnnyel, hogy gyarapodnak konkrét színházi ismereteink, összehasonlításokra nyílik alkalmunk.

3. A szórakoztatás fontosságát valamennyi színház felismerte. Ha más-
ként nem, kényszerűségből. Az egyre nehezebbé váló gazdasági helyzet ugyanis csökkentette az állami dotá-
ciót, a kiesett pénzügyi támogatást va-
lahogyan pótolni kellett. Ez a pótlás mindenütt úgy ment végbe, hogy a színházak igyekeztek elébe menni az igényeknek, tudomásul vették a jelen-
legi ízlésszinteket, és műsorrendjükbe

zenés vígjátékokat, krimiket is felvetek. Szolnokon is nyilván így került a repertoárba az angol *Knott Várj, amíg sötét lesz* című bűnügyi játéka.

De a szolnoki színházra továbbra sem ez a jellemző: megmaradt időszzerű gondolatokat közvetítő, politikai, közéleti színháznak, jöllehet hatása nem vetekedhet a 4-8 évvel ezelőttivel. . .

A pályakezdő *Czizmadia Tibor* a német expresszionista *Sternheim* A kazetta című munkájával a társadalmunkban is elharapódzó kapzsiságról, a pénz embert, rokoni, embertársi kapcsolatokat megrontó hatalmáról ítélek. Másik rendezésében, *Fejes Endre Vonó Ignác*ban már többre vállalkozik: egy típus sorsán és viselkedésén keresztül ábrázolja társadalmunk fél évszázadának jellemző változásait. Vonó Ignác élete önvizsgálatra készítet, s tetteiben, szavaiban – nemegyszer pironkodva – a magunk esendőségére ismerünk.

A pár éve hivatásos, de korát tekintve a középnemzedékhez tartozó rendező, *Árkosi Árpád* szintén két színjátékkal jelentkezett. Angol szerző krimije a *Várj, amíg sötét lesz* – a közepes szintet súroló, érdektelen, színészilag is megoldatlan, cselekményében azonban lebilincselő történet. Az amerikai *Miller* „ügyöke” *Timár József* jóvoltából már csatát nyert nálunk. A szolnoki *Az ügynök balála* képtelen megbirkózni a több mint két évtizedes emlékekkel. De önmagában sem eléggé súlyos előadás. Pedig lenne min elgondolkoznunk az álom és valóság, a tehetség és a tett, az egyen és a család összekapcsolódásán. Árkosi mindkét rendezésén mintha a külső mindig hangsúlyosabb lenne a belsőnél, mintha a részletek elhalványítanák az egészet. Színészei is nehezebben oldják meg feladatukat.

Az évad nagy felfedezettje: *Czizmadia Tibor*. Önállóan gondolkodik a színházról ez a harmincéves fiatal-

ember. Mindezt át is tudja plántálni színészeibe, akik érezhető élvezettel formálják szerepeiket.

A szolnoki előadások ábrázolásmódja, játékstílusa, szcenikai megvalósítása korszerű, ötletes, elmét, fantáziát mozgató. A társulat színészállománya azonban erősen meggyengült az évek folyamán. Ez a tény ma már az előadások befogadásának, hatásának rovására megy. Számomra azonban a *Színházat* Salgótarjánban még mindig a szolnokiak jelentik. Jöttük mindig szellemi próbára inspiráló ünnepe.

Mérhetetlen hiány a színház főrendezőjének, *Paál István*nak az idei távolléte. Pedig a *Tangó*, *Az ember tragédiája*, a *Hamlet* után – idén *Csebov* Ványa bácsiját rendezte meg. Könnyelműség elfeledkezni róla, aki olyan jól ismeri, tudja a színházat”, aki olyan karakteresen és lényeglátóan tud színházban gondolkodni.

4. *Verdi* két operáját játszották a debreceniek, *Kertész Gyula* rendezésében. A *Traviata* számomra klasszikus példája annak, hogyan *nem szabad* ma operát játszani. Konzervatív, szenvelő minden porcikájában. Az a főszerepet éneklők játéka is; nem részvétet, hanem már-már viszolygást keltenek az alakított figurák iránt.

Az ellenkező póluson foglal helyet a *Nabucco*, bizonyítva, ha kellő invencióval rendelkező és tehetséges, rutinjukra nem hagyatkozható fiatalokra épít a színház, az operajátszás is mutathat fel eredményeket. Többen „mélyvízben” igazolták képességeiket. Így *Mobos Nagy Éva*, *Kertész Tamás*, *Bárány Pál László*, *Tas Ildikó*. Ideje hát, hogy forduljon a kocka, és a színlap az ő nevükkel kezdődjön.

A Vidám Színpad zenés vígjátéka, a *Bubus* a magas színvonalú színészi játék – *Bodrogi Gyula*, *Schubert Éva*, *Horváth Gyula*, *Csala Zsuzsa* – folytán kellemes színházi estét szerzett. A figurák szokványosságát a színészek feledtették, míg a helyzetkomikumok

sokaságát a rendező, *Pelbes György* kifogyhatatlan könnyed ötletei tették elviselhetővé. A társulat megjelenése Salgótarjánban nem egyszerűen új színfoltot jelent, hanem a szórakoztatásban, a vígjátékban új, az eddigi megszokottnál magasabb minőséget.

A békéscsabaiak bemutatkozása – bármennyire nem szívesen írom le – nem volt sikeres. *Végb Antal* „utánlövés”, nagyon silány, futballista „drámáját”, a *Szép volt fiúk!*-at mutatták be *Ungár Tamás* rendezésében. Gyakran tanácstalan, patentokban gondolkodó a rendezés, hiteltelenség, halványok, unalmasak a színészek. Egy színházi fesztiválon láttam tőlük a *Tévedések vígjátékát*, musical változatban, amelyben lényegesen jobb teljesítményt nyújtottak. Talán hasznosabb lett volna musicalt kérni tőlük, mert prózában – a szakma előtt ez ismert – egyelőre nem versenypesek.

A Népszínház diákoknak és nyugdíjasoknak mutatta be *Sarkadi Imre Elvesztett paradicsom*-át. Tanúi lehetünk az országjáró színház megújulási folyamata egyik stációjának. *Meczner János* rendezése egészében azonban nem hozott újat, kiemelkedőt.

5. Végére érve az egyes darabok dióhéjnyi értékelésének, adnunk illik egy általánosító összegzést is. Ebből kitetszhet az évad művészi értéke, szellemi, társadalmi hasznossága.

Nos, művészi szempontból a korábbi éveknél jóval egyenletlenebb szín-

házi évadot hagytunk magunk mögött. Csúcsán a Vonó Ignác, mélyén a Szép volt fiúk!, míg közepén a Bubus helyezkedik el. A Bubus fölötti mezőben található A kazetta és a Nabucco, alatta a többi színjáték.

Most már évek óta tapasztalni a közönség elmaradozását. Egy-két éve még átmenetinek gondoltam, ma úgy tűnik, hosszú távú folyamatról van szó. Sok bérletes már tavaly is csak néhány előadásra jött el, az idén még többször maradt otthon, még kevesebben ültek be a színházterembe. Egy diák- és nyugdíjasbérleti előadás el is maradt, mert olyan kevés néző volt kíváncsi a produkcióra.

Természetesen akadtak közönségiskerek – például a Bubus, a Szép volt, fiúk! –, de a fokozott várakozás inkább a neves színészeknek, a témának szólt. S a közönség pozitív előítéletét nem igazolta vissza a művészi eredmény.

Nem tudom, mi segítene útját állni a nézőszám csökkenésének. Anynyit azonban tudok, hogy jó színházat nem lehet közönség nélkül csinálni. A jó színház fogalma nem műfaji kérdés – tartalmi, stílusbeli. Üres nézőtérnek fölösleges bármilyen nemes, fenséges gondolat. A gyér közönség kedvét szegi a színésznek, fuccsba megy az állami dotáció.

A színházművészet jelen idejű művészet – nyavalyái halaszthatatlanul gyógyítandók.

SULYOK LÁSZLÓ